

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת בא נדרים מה. - מט:

דבינו לבין עצמו לעולם לא יצא מרשותו, כיון שאינו הפקר ידוע לשום אדם, אבל הפקר במטלטלי בפני אחד, יכול אותו שהפקירו בפניו לזכות בו, ויהא נאמן לומר הפקרת זוכיתי בו, במיגו דנתת לי במתנה וכו'.

ואפשר דטעמא דרבינו שמשון וכו', משום דעיקר הפקר משביעית ילפינן כדדריש בירושלמי וכו', ואיירי בהפקר קרקע, דומיא דשביעית דלענין פטור מעשר איירי בהפקר וזה לא שייך אלא בקרקע, [והגרע"ב] הקשה דגם בשביעית אינו הפקר אלא הגדל בה, ואפי' האילנות לא ניתנו להשחתה, לאכלה אמר רחמנא הפירות בלבד, ואע"ג דכל המחובר [לקרקע הרי הוא כקרקע], בפירות שהגיעו להקצר לא אמרינן כקרקע דמי, אלא כקצורין דמיין, ואין רשאי ללקטן ולאכלן אלא אם נתבשלו כדתנן פ"ד דשביעית], הלכך אמר ר"י יוחנן דצריך שלשה, דבעינן אחר לא יוכל הקרקע לצאת מתחת ידו אם יכפור בהפקר, [דהא אין לו חזקת ג' שנים ושטר, וקרקע בחזקת בעליה עומדת, קרב"נ], [א"ה, לכאן מובאר דהפקירא דשביעית אינו אפקעתא דמלכא אם לא יפקירו הבעלים. ויל"ע], וריב"ל דלא בעי שלשה, א"כ לדידיה הוי הפקר אע"פ שאין הקרקע יכול לצאת מתחת ידו, וא"כ אפי' בינו לבין עצמו.

מה: ראב"י אומר זה נכנס לתוך שלו וכו'.

כ' המאירי, ראב"י מתיר מפני שסובר יש ברירה, וכל שרגליו עומדים במקום אחד, אין אומרים שמקום עקביו של כל אחד ואחד חציו שלו וחציו של חברו, אלא אומרים שמקום עקביו של כל אחד שלו, וכן כשמזיז משם ומניחם במקום אחר, אומרים שמקום עקביו בשלו, שכך הוברר הדבר שזהו חלקו, ואין כאן ויתור לומר שעכשיו [משתמש] בכולו, ואילו חלקו לא היה משתמש אלא בחציה, שהרי אף הוא אינו יכול לכופו לחלוק, ואע"פ שיכול לסלקו בדין גוד או איגוד, אין זה ויתור, שרוב בנ"א מתגלגלין בשלהם ואין דעתם קופץ לא ליקח ולא למכור.

מה: בר"ך ד"ה השותפין. דיתור אסור במודר הנאה.

כ' הגרע"א בתוספותיו למתני', בפשוטו מאן דשרי ויתור היינו באוסר הנאתו עליו, דיתור שמדרך [בנ"א] לוותר, לא מיקרי מהנה, אבל באוסר נכסיו עליו ליהנות מהן, הא כשהולך בחצירו נהנה מהקרקע שהולך עליה, ואיך תלוי זה בדין ויתור, הא הנכסים אסורים עליו, וכיון דהכא מיירי באוסרים נכסיהם זה על זה, [כמו שהוכיח לעיל מינה, ממש"כ הר"ן לקמן בסמוך [בד"ה ראב"י אומר] דקונמות מפקיע מידי שעבודו בחלקו של חברו, ואי בנדרו שלא יהנו זה מזה, הא מ"מ לא מהני ליה איהו מידי, דהא נתן לו מה שמחויב לו, אלא על כרחך דמיירי כשאסרו נכסיהם זה על זה], לכאן לכו"ע אסור, ולא תליא בפלוגתא דיתור. ויסוד זה לא מצאתי.

מה. וריב"ל אמר דבר תורה אפי' באחד הוי הפקר, ומה טעם אמרו בשלשה וכו'.

הגרע"א ציין לתוס' בשבת יח: בד"ה דמפקרא. וז"ל התוס' שם [אהא דאמרינן דגיגית ונר וקדרה ושפוד אפקורי מפקרי להו, לבית שמאי דאדם מצווה על שביעת כליו], אע"ג דאמר בנדרים דבעינן הפקר בפני ג', הכא לא בעינן, דמסתמא מפקיר להו. וז"ל התוס' בב"מ [ל: בד"ה אפקרה], והא דאמר שלהי פ"ק דשבת וכו', התם אגן סהדי דמפקר להו בלבו שלא יעשה איסור שביעת כלים. [ויל"פ הטעם, דכיון דאגן סהדי, הרי זה הפקר בפני עדים ונתקיימה תקנת חכמים, ואולי אף לר' יוחנן דבעינן שלשה מה"ת, חשיב כמו בפני שלשה, כדאשכחן בעדי מסירה בגט, דלמקצת רבנותא סגי במה דאגן סהדי שמסר לה, כמבואר בר"ן שלהי גיטין. או שמא טעמא, דעיקר תקנתא דשלשה כדי לפרסם הדבר, והיכא דמפורסם בלא שלשה, לא תקנו. וכו"ה ל' הרא"ש בשבת].

והריטב"א והנימוק"י כאן כ', דכיון דקיי"ל כריב"ל דמה"ת בחד סגי, בשעת הדחק אוקמייה אדאורייתא, כגון זו של משנתנו [דהו מהלכין בדרך וכו'], וכן בההיא דב"מ דאפקרה ר' ישמעאל בר' יוסי למשאו דההוא גברא שלקחה הימנו כדי ליפטר מטעינה, [והתוס' שם כ' בתי' קמא דהו שלשה התם, א"נ מדאורייתא בלא שלשה נמי הוי הפקר, ולכאן' כוונתם בתירוץ בתרא כהריטב"א והנימוק"י], וכן בההיא דפ"ק דשבת. [והריטב"א הוסיף וכתב כן גם לענין ביטול חמץ].

[ועיין בשלמי נדרים שכ', דכוונת התוס' בב"מ במש"כ דאגן סהדי וכו', לתרץ הא דמהני אפי' הפקר בלב, אע"ג דקיי"ל דדברים שבלב אינם דברים, וע"ז כ' תוס' דכיון דאגן סהדי דמפקיר להו בשביל שלא יעשה איסור, הוי דברים שבלבו ובלב כל אדם, וכמש"כ במחנ"א הל' זכיה מההפקר [סי' ג'] דביטול בלב מהני משום דהוי דברים שבלב דמוכחי].

מה. וריב"ל אמר דבר תורה אפי' באחד הוי הפקר, ומה טעם אמרו בשלשה, כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין.

כ' הרא"ש [בסי' י"א], וקיי"ל בכל דוכתא הלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן, הלכך הוי הפקר מה"ת אפי' באחד, וה"ה אפי' בינו לבין עצמו, הלכך הא דאמרינן בפ"ק דשבת [יח: גיגית שפוד נר וקדרה אפקורי מפקר להו שלא יעבור על שביעת כלים [לבית שמאי], וכן בהמתו אם השאילה לעכו"ם ולא החזירה לו קודם השבת, יכול להפקירה בינו לבין עצמו. כף פי רבינו שמשון ז"ל בפ"ק דשבת. ותמיה לי, מנא ליה לרבינו שמשון דבינו לבין עצמו הוי הפקר, הא לא קאמר ריב"ל אלא ד"ת אפי' באחד הוי הפקר, וסברא גדולה הוא לחלק בין הפקר לפני אחד ובין הפקר בינו לבין עצמו, דנהי דלא בעי ריב"ל כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין, מ"מ בעי הפקר שיוכל לצאת מרשותו, דומיא דשביעית שיצא מרשותו ומופקר לכל,

וכ' ע"ז בתפארת ירושלים, ולפענ"ד נראה שגם אם אוסר נכסיו על חבירו, לא אסרן אלא למידי דהוי הנאה, כמבואר בר"ן עצמו [טז: בד"ה אמר רבא] וז"ל, ומיהו דוקא במפרש ישיבת סוכה או זריקת צרור, אבל באומר קונם סוכה עלי קונם צרור זה עלי, יושב ישיבה של מצוה וזורק אותו צרור שנאסר בו לים, דמסתמא דעת הנודר הוא רק על הנאה בלבד וכו' עכ"ל, תמצית דברי קדשו דמסתמא דעת הנודר הוא רק על הנאה בלבד וכו', ולפ"ז איירי הכא שאסרו נכסיהון זה על זה, ומשו"ה אסורים ליכנס לחצר כיון שנהנים מהנכסים, אבל ויתור למאן דמתיר ויתור במודר הנאה, כיון דלאו הנאה היא ולא היה מתחילה דעתו לזה כמו זריקת אבן וכו'.

מה: בר"ן ד"ה ראב"י אומר. ונ"ל דהיינו טעמייהו דרבנן וכו', דקונמות מפקיעין מידי שעבוד.

כ' בשלמי נדרים, לכא' זה ניחא רק לפי שיטתו לקמן [מו: בד"ה היכי דמי] דאפי' קונם פרטי מפקיע מידי שעבוד, אבל לשיטת ר"ת שהביא לעיל מינה דדוקא קונם כללי דדמי להקדש מפקיע מידי שעבוד, אבל לא קונם פרטי, דכיון דלא דמי להקדש, אלמנה רבנן לשעבודו דאיך דלא ליפקע ליה, תיקשי עדיין איך יכול לאסור חבירו עליו. [אבל באסר על עצמו הנאת חבירו, אולי מודה ר"ת דלא אלמנה לשעבודה, דזיל בתר טעמא, דלא אלמנה אלא כדי שלא יוכל חבירו לאסור עליו, אבל כשאסר הוא על עצמו, איהו דאזיק אנפשיה. מיהו אכתי תקשי להך צד בגמ' דאיירי מתני' בהדירו זה את זה].

מה: בר"ן ד"ה ראב"י אומר. קסברי רבנן דאותו קנין שעבוד שיש לו על חלקו של חבירו, קונמות מפקיעין אותו וכו', ומכאן נ"ל ראייה ברורה דמשכיר יכול לאסור ביתו על השוכר וכו'.

וז"ל הרא"ש בפ' שור שנגח את הפרה [סו"י י'], איסור הנאה שאינו חל על גוף הקרקע אלא אוסר הנאתו על הדר בו, כל זמן שהוא שכור ביד אחרים אין ההנאה שלו, דשכירות ליומיה ממכר הוא והרי מכר הנאתו, אבל בית של שני שותפין, אע"פ שאין בו שיעור חלוקה ואינו יכול למונעו ליכנס בו, מ"מ ההנאה שלו [אליבא דת"ק, פלפולא חריפתא], ויכול לאוסרה עליו.

ועיין ברשב"א לקמן [מו: בד"ה מתני' המודר הנאה] שכ' בתו"ד וז"ל, שהרי השכירות קל וכו' אפי' משעבוד עולמי, דהא בחצר שאין בה דין חלוקה מפני שהוא משועבד לחבירו לדריסת רגלו ואינו יכול לסלקו מאותו שעבוד אלא מרצונו, כלומר שאין יכול לכופו לחלוק עמו, הרי זה אינו יכול לאסור חלקו אפי' על אחד מן השוק וכו' ואע"פ שיש למדיר תפיסת יד בכל החצר, ואילו במשכיר שנינו שאם יש לו בהם תפיסת יד הרי זה אסור, אלמא אפי' שעבוד עולמי חמור משכירות וכו'. [ואף דאיירי אליבא דראב"י, מ"מ נשמע אף לרבנן, דלא מסתברא דפליגי רבנן בסברא הפוכה לומר דשעבוד דשותפין גרע משכירות, אלא דס"ל לרבנן דאף בשעבוד עולמי מצי אסר עליה. ולפ"ז דברי הרשב"א להיפך מסברת הרא"ש. ויל"ע].

ועיין בבית מאיר שתמה ע"ד הר"ן, מה ענין זה לזה, הא במתני' נהי דיש למודר שעבוד על חלקו של מדיר ליכנס בתוכו, הא מ"מ יש להמדיר ג"כ רשות ליכנס בתוכו, ומי לך תפיסת יד גדול מזה, שמבואר במשכיר בפשוט דכל שיש לו תפיסת יד יכול לאסור.

מה: בר"ן ד"ה ואיכא דמקשו. אלמא בדאורייתא אין ברירה, וקשיא הלכתא אהלכתא.

והרשב"א כ' על קושיא זו, ואפשר היה לומר דה"נ בדרבנן הוא, דהוי ויתור, וויתור אינו אסור במודר הנאה אלא מדרבנן. וז"ל המאירי, ואפשר לתרץ שאף זו אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים, שלא נאסר ויתור מן התורה אלא הנאה הניכרת והמורגשת, ושמוא תאמר הגע בעצמך שהוא בית המשותף לשניהם ואין בו דין חלוקה, ואתה בא להתיר כל תשמיש שבבית, והרי הבית עשוי לתשמישים שהנאתו ניכרת, אפשר שכל שהוא

שותף בה ונראה כמשתמש בשלו, אינה הנאה ניכרת, שאף חבירו משתמש כמוהו.

ובטעמא דכל הני רבוותא שלא תירצו כן, לכא' משום דס"ל דויתור אסור מה"ת [ועיין בקרן אורה], אבל בשלמי נדרים כ' דמדברי הר"ן בסוף פרקין משמע דס"ל ג"כ דויתור אסור מדרבנן, והא דלא תירץ כהרשב"א, י"ל דמאי דקיי"ל דבדרבנן אמרינן דיש ברירה, הוא משום דדין ברירה מספקא לן אי אמרינן יש ברירה או לא, ולהכי באיסור דאורייתא דקיי"ל ספיקא לחומרא אמרינן אין ברירה, [א"ה, לפ"ז באומר לסופר כתוב גט לאשתי ולא יזהר מהן שארצה אגרש, אם גירש בו הוא ספק מגורשת, ואם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר צריכה גט. וכן בההיא דתמורה, אם בייר אחד כנגד הכלב ואח"כ הקדיש מן האחרים, הוי ספק קרבן], ובדרבנן דספיקו לקולא אמרינן יש ברירה להקל, אבל בנדרים דהו"ל דבר שיש לו מתירין, ובדשיל"מ אף בדרבנן קיי"ל ספיקו לחומרא, להכי גם בדין ברירה דספיקא הוא יש להחמיר ולומר דאין ברירה. והתפא"י [בועז אות א'] כ' ע"פ מש"כ תוס' בעירובין [לז: בד"ה מאן], דאפי' בדרבנן, כל שעיקרו דאורייתא כדאורייתא דמי.

מה: בר"ן ד"ה ואיכא דמקשו. ולא מחוור וכו', דהא קיי"ל כשמואל האחין שחלקו לקוחות הן וכו', וכדפסק ר"נ כוותיה בפ' השולח וכו'.

כעיי"ז הקשה הרא"ש [ס' א'] מדא"ר נחמן בקידושין [מב:]: האחין שחלקו הרי הן כלקוחות [לענין אונאה], וכן בפ' המוכר את הבית [סה.]. פסקינן דאחין שחלקו אין להם דרך זה על זה דמוכר בעין (רעה) [יפה] הוא מוכר, אלמא לקוחות הן. ושוב הביא את שיטת ר"י, וכ' וז"ל, וההיא דר"נ י"ל דהא דקאמר לקוחות הן, לאו לקוחות ממש, אלא כלקוחות, דאדעתא דהכי פליג דליהוי כלקוחות לענין מחילה ואונאה וביטול מקח, דאינן רוצין שיהיה [לכא' כוונתו מלשון אונאה], וכן ההיא דהמוכר את הבית, לענין זה הן כלקוחות שדעתם להסתלק זה מזה שלא יהא להם עוד שום עסק זה עם זה.

מה: בר"ן ד"ה ואיכא דמקשו. וההיא דתמורה לא קשיא, דלאו אליבא דהלכתא פריך אלא אליבא דמ"ד בדאורייתא יש ברירה.

וכ"כ הרשב"א והמאירי והרא"ש, וכ"כ תוס' בתמורה שם, וכ' ע"ז המהרצ"ח כאן [וכ"כ בתפא"י בועז אות א', וע"ע מש"כ כעיי"ז במקור חיים ס' תמ"ח סק"א], דכיון דאיכא עשרה טלאים ורק אחד מהם אסור משום מחיר כלב, היה לו להיות בטל ברוב, אלא משום דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי, וזה רק מדרבנן, וכיון שכן שוב בדרבנן קיי"ל דיש ברירה. ודעת כל הני רבוותא שלא תירצו כן, מבואר בנימוקי הגרי"ב בתמורה, דהיה אפשר לומר דתוס' אזלי לשיטתם בסוף דהא דדבר חשוב לא בטל הוא מן התורה, אבל בלא"ה, עיקר הך סברא ליתא, כיון דעיקר האיסור מן התורה, וע"י תערובת הוא נתהפך לדרבנן, מיקרי שפיר דאורייתא כמש"כ הש"ך בכללי ספק ספיקא [ס"ק י"ט] דלא אמרינן בכה"ג ספיקא דרבנן לקולא, ויותר מזה, דאפי' מידי דרבנן ועיקר שם תורה עליו כמו מעשר ירק בפ"ג דעירובין, לא אמרינן ברירה כמש"כ בתוס' בעירובין, וכ"ש בנידון דידן.

מה: בר"ן ד"ה ואיכא דמקשו. כתב הרב רבנו משה ז"ל בהלכותיו דלא דמיא הך ברירה דהכא לדעלמא וכו', ואינו נוח לי וכו' לפיכך נ"ל דברים כפשוטן וכו'.

ריהטא דלישניה דפליג על הרמב"ן, [דלהרמב"ן לא מתברר למפרע מידי דלא אתברר האידינא, ולהר"ן כשישתמש בה כל אחד אגלאי מילתא למפרע דמתחילה קנאה לאותה שעה]. אמנם הנימוק"י בשם הריטב"א השווה שיטתם וז"ל, הנכון בזה כמו שתירץ רבינו הרמב"ן ז"ל וכן הרב יונה קרובו בשם הרב שלמה מן ההר ז"ל, דלא שייכא הא בברירה דעלמא, דהתם הוא בדבר הסתום בתחלתו שא"א להתברר כלל והוא מתברר בסופו לגמרי, כענין חלוקת יורשים, וכההיא דכתב גט לאיזו שתצא בפתח תחלה, אבל זו שבכאן ענין אחר הוא, שאנו אומרים שכבר נתברר להם

הדבר מתחלתו, ועל דעת כן נשתתפו בדבר שאין בו דין חלוקה, שיהא כל אחד משתמש בו מדין זכותו תמיד במה שצריך להשתמש עראי, וכאילו הוא קנוי לו באותה שעה, ותדע וכו' היאך נעשה כל הברירות הללו למפרע, אלא ודאי ברירה זו מדין קנין הוא, ולא דימו אותה בתלמוד מעולם לברירה דעלמא וכו'.

והרנב"ז ז"ל בא ליישב לפירוש זה לשון ברירה ואין ברירה דאמרינן עלה בפ' שור שנגח, שהרי לא משתמע מהא שיהא טעמו של רב"י משום ברירה כלל אלא מפני שאתה אומר שמשעה ראשונה כל החצר קנוי לכל אחד מהם. אלא הכי קאמרינן וכו' [וכמש"כ הר"ן]. עכ"ד הנימוק"י. [ועיין ברשב"א שהביא פי' הרב שלמה בן אברהם, ומסיק שכ"כ הרמב"ן, והרא"ש הביא ג"כ פי' זה, ובקרב"ן [אות נ'] כ' לבאר במה חלוק הכא מברירה דעלמא, ומסיק, ועיין בר"ן דמבואר יותר. ותזינן דהשוה דברי כולם כחדא פירושא].

והרשב"א והרא"ש מסיימי בה, דההיא דשור שנגח את הפרה בבור של שני שותפין דמיא לברירה דהכא, שהבור קנוי כולו למשתמש בו בשעה שמשתמש. ועיין בהגהות החת"ס כאן שכ' על דברי הר"ן ז"ל, וצ"ל דלא דמי [ברירה דהכא] להא דביצה [לט:]: [דתלי להא דשרינן למודר למלאות מים מבור של אמצע הדרך, בפלוגתא דברירה דעלמא], משום דהתם ממלא מים והולך לו, ולא ישובו בתוכו המים עוד, אבל הכא החצר לעולם עומד, ודמי להא דבור דפ' שור שנגח את הפרה דמיירי לענין הבור [לחייבו בשמירתו ובנזקי] שהיא לעולם עומדת והבירור רק בזמן, אבל לענין המים הנשאבים שייך ברירה גמורה, ומשו"ה פריך בביצה מאחים שחייבים בקלבון.

מו. וכופין את הנודר למכור את חלקו.

והרא"ש הוסיף ומכור את חלקו לחבירו. [ואולי אין זה מכלל התקנה דכופין, רק מדינא דבר מצרא]. וז"ל הריטב"א, והא דכייפינן ליה הכא למכור חלקו לחבירו, או לאחד מן השוק כשאין חבירו רוצה בו, ה"מ היכא דלא בעי למיעבד גוד או איגוד, אבל אי בעי למימר לחבירה גוד או איגוד, פשיטא דדינא עימיה כדמעיקרא, דמשום נדריה לא אפסיד זכותיה בהא. [ולפ"י צ"ב, דהא בזבינא מציעא הנאת שניהם היא, ואיך שרי להמודר למכור או לקנות, וגם אי איירי בזבינא חריפא או דרמי על אפיה, מ"מ חד צד אסור ליה להמודר, ואיך יאמר גוד או איגוד. ואולי כוונת הריטב"א שיאמר לו גוד בפחות משויה או איגוד אנה ביותר משויה. ויל"ע אי שייך בזה שיטען שכנגדו שונא מתנות יחיה, כמו היכא דאמר לו טול אתה שיעור ואני פחות, עיין ב"ב ג:].

מו. בר"ן ד"ה היה אחד מן השוק. אבל הרא"ה כתב דבכל ענין שרי.

וז"ל הריטב"א, אבל דעת מורי נר"ו, שאפי' שלא לצורך השותף האחר ושלא מדעתו זה נכנס שם, מדקתני לה סתמא ולא פריש ליה מידי לא במתנ"י ולא בגמ', וטעמא דמילתא, לפי שאין אדם יכול לאסור על אחרים שאינו שלו לגמרי ויש רשות לאותן אחרים להשתמש שם בעל כרחו של מזדיר, כגון זה שאפשר ליכנס שם בעל כרחו לצורך חבירו, וכיון שכן לא חייל עליה קונם דידיה כלל, ואפי' שלא מדעתו רשאי ליכנס שם. ולמעשה ראוי להחמיר.

[עייין במאירי בשלהי סוגיין שכ' ז"ל, קצת מפרשים כ' שאין הבעל יכול לאסור על חברו נכסי אשתו, שאע"פ שפירותיהן שלו, קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. אבל יכול הוא לאוסרם בשליחותה, וכן כל אדם יכול לעשות שליח, לאסור נכסיו על חבירו בשליחותו, ששלוחו של אדם כמותו].

מו. בר"ן ד"ה אי אמרת בשלמא. ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכ' דלמדיר הוא שכופין וכו'.

בשלמי נדרים הביא בשם ס' יד שאול [ס' רכ"ו סק"ה] שכ', דיש לתלות מחלוקת הרמב"ם עם הפוסקים בזה, דהרמב"ם לשיטתו דהמדיר את חבירו, המדיר לוקה, [עייין בר"ן לעיל טו. בד"ה הלכה], והר"ן ושאר פוסקים חולקין בזה, אי"כ לשיטת הרמב"ם יש יותר לכופף את המדיר היכא

דהדיר את חבירו, מהיכא דנדר הוא את עצמו, דבהדיר את חבירו אי"כ מכשולו תלוי באחר, ולא ידע אם יזדהר המודר או לאו, [א"ה, לכא' לא חייב הרמב"ם מלקות להמדיר אלא כשהנהנה להמודר, אבל במה שהמודר נהנה שלא בידיעתו, אין המדיר לוקה, דלאו מדי קעביד ואינו מחלל דיבורו], לכך כופין את המדיר למכור דלא ייתי לידי תקלה, משא"כ היכא דנדר את עצמו ממנו, שפיר אמרינן דודאי יזהר דלא ליתי לידי תקלה, [א"ה, גם בזה יקשה לכא', דודאי אף כשהדירו חבירו, דלא לקי המודר משום בל יחל, מ"מ באיסור נדר קעבר, [כמש"כ הלח"מ והמחנ"א, וביארם היטב בקה"י סי' י"ח, דמה"ט המודר מעל], וא"כ א"צ לכפות את המדיר, דודאי יזהר המודר באיסורו. ואולי משום דלא לקי, קיל ליה האי איסורא].

והרא"ש [סי' א'] כ' ז"ל, דכשהדירו חבירו שלא יכנס לרשותו, כופין את הנודר למכור חלקו למודר, [ועיין בשלמי נדרים דשו"ט היאך שרי למכור חלקו למודר, הא נהנה ממנו במכירה זו], משום דפשע, וכדי שלא יכשל חבירו על ידו כייפינן ליה, כי היכי דאם אסר חלק חבירו עליו דכייפינן ליה כדי שלא יכשל הוא, כך חשו חכמים למכשול חבירו בפשיעתו וכו', וכן משמע בירושלמי שיותר ראוי לקנוס הנותן לפני חבירו מכשול מהמביא את עצמו לידי מכשול וכו', אלא דבהא פליג אגמ' דידן, דגמ' דידן חייש לתרוייהו, והרמב"ם ז"ל כ' בחיבורו על דרך הירושלמי, והרמב"ן ז"ל כ' דלא כייפינן אלא לנדור, והוא נודר דאסר הניית חבירו עליו, אבל לא המדיר את חבירו, דחיישינן למכשול עצמו ולא למכשול חבירו, וכאשר כתבתי כך נ"ל, דיש לחוש למכשול חבירו בפשיעתו כמו למכשול עצמו.

מו. בתוד"ה ושניהם אסורין. וי"מ דכשהעמיד ריחיים באים רוב עם לשם וממלאים חלקו וחלק חבירו, וכן לגדל תרנגולין דמתפשטין בכל החצר.

ומה"ט כ' המאירי לקמן [מו:], דאי נימא דיכול לאסור מקומו שבביהכ"נ על חבירו [דנעשה כל אחד בעה"ב בשלן], אף כשהיו שותפין במקום אחד אני חוכם להחמיר, מצד שנמצא בישיבתו משתמש בכלו ביחד, ואין בו היתר מחמת ברירה. [ומש"כ המאירי מתחילה דאינו יכול לאסור, לכא' הוא כשי' הר"ן שכ' דכשאחד מהם משתמש, הוברר הדבר למפרע שמשעה ראשונה קנה אותה כולה לשעה זו].

וז"ל השיטמ"ק בשם הרא"ם, להעמיד תנור וכו', דפעמים שבנ"א הבאים שם לטחון ולאפות ממלאים יותר מחלקו, ואפי' מעמיד חבירו כמותו אסור מטעם שפירשתי. ומלגדל תרנגולין שם שמתפשטין בחצר אנה ואנה ובדרך הילוכן א"א לחלוק, ולא נהירא, דא"כ גם הוא לר"א לא ילך אנה ואנה מטעם זה. וי"מ מטעם שהתרנגולין הולכין בכל מקום גם בתוך ביתו ואוכלין פירות ביתו, וגם לפעמים מצויין פירות חבירו בחצר. וכן מוכיח בתוספתא [פ"ב ה"י], דקאמר כשם שאסור לגדל בחצר תרנגולין כך אסור לגדל בהמה דקה, אלא [אצ"ל אלמא] טעמא משום דאינו יכול לשמרן שלא ילכו אחר מזונותיהן אפי' בבית חבירו.

מו: אבל יש בה דין חלוקה, דברי הכל אסור.

ופי' הר"ן, דכיון דלחלוקה עומדת, א"א לומר שמתחילה קנאוה כל אחד לתשמישו. והרא"ש [סי' א'] כ' הטעם, דכשיש בה דין חלוקה לא סמכינן אברירה כיון דיש לתקן בחלוקה. וכ"כ הרשב"א בדעת רבה אליבא דרבנן, ולמסקנא דהכא כ' [אליבא דראב"י] לתרוייהו טעמי. [ולכא' טעמא דיש תקנה בחלוקה, לא א"ש לפי מש"כ הר"ן בסמוך בשמו, דאפי' לאחר חלוקה נמי אסורין, דא"כ לא אהני מידי בתקנתא דחלוקה. אלא דבריו דלקמן אתיין כהך טעמא דמדינא מיתסר כשיש בה כדי חלוקה, ומשום דבכה"ג ליכא למימר ברירה דראב"י, וכיון דמיתסר, מיתסר אף לאחר חלוקה. ולהרא"ש דשרי מדינא, [אי לאו דאיכא תקנתא בחלוקה], היינו טעמא כמש"כ הר"ן לעיל [בד"ה מחלוקת] לרבה אליבא דראב"י, דקנאוה על דעת שכל עוד שלא יחלקו יהא גוף החצר קנוי לתשמיש כל אחד מהם, והלכך שרי לגמרי בחלקו לאחר חלוקה, דלא גרע משעה שהיה משתמש בחלק זה קודם חלוקה, והרי זה כאומר נכסי לראובן [היינו כשישתמש הוא בהחצר] ואחריו לשמעון [כשישתמש הוא], ואחריו מחצה לזה ומחצה לזה [דהיינו כשיחלקו], דכיון שאנו יודעין משעה ראשונה שיזכה בה

כאו"א, נמצא שאין הספק אלא הזמן שיזכה בה. ויל"ע. ועיין בקרב"נ אות ז' ואות ס'.

מו: הלכה כראב"י.

במצפ"א הקשה אמאי איצטרך למיפסק כוותיה, הא קי"ל בכל מקום משנת ראב"י קב ונקי, וכה"ג הקשו תוס' בבכורות [כג: בד"ה משנת], ותיריך, משום דסתם מתני' לקמן [מח.]. כרבנן, דתנן דאסורים ליכנס לביהכנ"ס, וביהכנ"ס הוא דבר שאין בו דין חלוקה כדאמר בסוגיין, וא"כ הוי מחלוקת ואח"כ סתם, ועל כן איצטרך למיפסק כוותיה. ובמרומי שדה תירץ ע"פ מה שתייצו תוס' בבכורות הנ"ל, דיש מקומות דלא מסתבר כוותיה ולכן הוצרך לפסוק הלכה כוותיה, וה"נ משום דקי"ל בכל הש"ס אין ברירה, הוצרך לפסוק כראב"י, [דס"ל דשאני ברירה דהכא מברירה דעלמא, וכמסקנת הרשב"א והרא"ש והר"ן בריש פירקין. אמנם אכתי תקשי לתירוצי ר"י התם דבכל התורה נמי קי"ל דיש ברירה. ולשי' ר"ת שם דפסקינן כראב"י ולא מטעמיה, לכאו' קושיא מעיקרא ליתא]. ולדעת הר"ף פ"ק דמו"ק שאין הלכה כראב"י נגד רבים, נוחא בלא זה.

מו: בר"ן ד"ה אבל יש בה דין חלוקה. וכו' הרשב"א וכו' אפי' לאחר חלוקה נמי אסורין וכו', דאפי' לקחה ממנו אסורה כדאמרי' לעיל גבי ככרי עליון וכו', וכדתנן קונם ביתן וכו'.

וכ' ע"ז הרש"ש, אנכי תמה, דהתם אסר עליו ביתו, לכן אסור כל זמן שהוא ביתו, אבל הכא דלא אסר אסר רק הנאתו, ודאי מותר ע"י מכר, כדאיתא לעיל [לא]. במשנה, שאני נהנה מישראל, לוקח ביותר וכו', אלא מטעם אחר אסור, דכיון דהמוזר לא שרי ליקח אלא ביותר ולמכור בפחות, והכא תרוייהו מוזרים, אין תקנה, ועיין נימוק"י בשם הריטב"א, דהרשב"א אוסר מעין טעם שכתבתי.

ועי"ש בנימוק"י שהביא מתחילה דעת הרשב"א לאסור החלוקה, דהחלוקה גופא הנאה היא משום דלקוחות הן, וכמתני' דלעיל [לא], וכו' ע"ז הריטב"א וז"ל, ואני תלמידו הייתי דן דמותרין לחלוק, ואע"ג דמתהנו, אין זה נהנה משל חבירו כלום, כי מדין שיתוף שלו זכה כבר בחלוקה [וי"ג בחלקן], וכאילו מקחו קודם לנדרו, ויכול לומר שלי אני נוטל. ושוב הביא הנימוק"י בשם הר"ן, דהרשב"א אוסר ליכנס לחלקו אחר חלוקה, [ומייתי לה מדין ככרי עליון, וביתן שאני נכנס וכו'], והרמב"ם מתיר, וכדאסברה לה הר"ן לטעמיה. ומבואר דתרי מיילי נינהו.

וז"ל הרשב"א, ונ"ל דבחצר שיש בה דין חלוקה לעולם אסורין בה, ואפי' לחלוק אותו אסור כיון שנדרו הנאה זה מזה, ואין להם תקנה אפי' בחלוקה עד שתצא מרשותם או מרשות אחד מהם, וכדתנן מת או שמכרן לאחר מותר. ומנא אמינא לה שהן אסורין לחלוק, דתנן בפ' ארבעה נדרים [לא]. שאני נהנה לישראל לוקח ביתו ומוכר בפחות וכו', שאני נהנה להם והם לי, יהנה לאומות, פירוש, שא"א לקנות מישראל ולמכור להם בשום צד, שהאחד נהנה עכ"פ ואפי' בזבינא מציעתא, וה"נ הא קי"ל דבעלמא אין ברירה וכשהם חולקין לקוחות הן וכו', והלכך כיון שנדרו הנאה זה מזה, אסורין הם לקנות זה מזה.

וא"ת הני מיילי לקנות פירות במעות וכיו"ב לפי שאפי' בזבינא מציעתא זה זה נהנה, שזה צריך לפירות וזה צריך למעות, כלומר שכל אחד צריך לחלופי אותו המין שלו, אבל במכר כזה שאינו אלא כעין חלוקה ובירור חלקים בלבד, מה הנאה יש לזה משל חבירו, הא אינו נוטל אלא את שלו וממין שהוא נותן הוא נוטל. ליתא, דמ"מ נהנה הוא כשלוקח כל חלקו סמוך לביתו ושאינו אחר משתמש עמו בחלקו.

מו: בר"ן ד"ה אבל יש בה דין חלוקה. וכתב הרשב"א ז"ל וכו', אבל הרמב"ם ז"ל כ' וכו', ונ"ל בטעמו ז"ל, וכו'.

וכ' ע"ז הבית מאיר ז"ל, מסיק להלכה כהרמב"ם ע"פ סברא דחוקה, ולענ"ד מוכחת כהרשב"א, דאילו לשיטת הרמב"ם דבתר חלוקה מותר קשה, איך ס"ד דרבה אמר זעירי לומר דבאין בו דין חלוקה כו"ע מוזד דשרי, ולא איירי מתני' אלא ביש בו דין חלוקה, הא ביש בו דין חלוקה כל אחד יכול לכוף את חבירו לחלוק, ואיך קתני במתני' לרבנן וכופין את הנודר למכור חלקו, עד שימכור חלקו יכוף את חבירו לחלוק ויהא מותר בו, אלא ודאי דאף בתר חלוקה אסור, וצ"ע על הרמב"ם והר"ן.

מו: בר"ן ד"ה אבל יש בה דין חלוקה. אנו שהדי שע"מ כן נשתתפו, שלא יוכל אחד מהם לאסרה על חבירו בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה.

וביאר במקור חיים [סי' תמ"ח סק"א] דהוי כאילו התנו בתחילה שלא יהיה שלו לגמרי לענין זה שיהיה יכול לאסור עליו באופן שיאסר בו לאחר חלוקה, והוי כאינו שלו לגמרי. וכ' עוד דלפ"ז בין כשאסרו בנדר, ובין כשאסרו מחמת מעשה שלו, מכח דבר אחר, כגון מאי דאמרינן בסנהדרין [ק"ב]. דעיסה שחציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת מותרת, דכמאן דפליגא דמי, והקשה השאג"א הא בדאורייתא אין ברירה, ולהנ"ל לא תקשי, כיון שהתנה עמו דנגד דבר שנאסר על ידו יהיה כאינו שלו לגמרי.

ובגיליון מהרש"א בחולין [מא.]. אהא דאמרי' התם דהשוטח לשם הרים וכו', אם היה לו שותפות בגווה יכול לאסור חלק חבירו, והקשה בגיליון מהרש"א מינה על דברי הר"ן כאן, וכ' ע"ז בהגהות תפארת יעקב למשניות, דלענין נדרים דהאיסור תלוי בדעת הנודר אמרינן דדעתיה דנודר היה לאסור רק עד החלוקה ולא אחר שיחלוק, משא"כ התם בחולין לא שייך לומר כן, דמאחר שנאסרה פעם אחת קודם החלוקה מחמת מחשבתו, שוב אינו חוזר וניתר, ולא מהני שיכוין שלא לאסור אח"כ. [ולכאו' סברתו היינו כהשאג"א ודלא כהמקו"ח].

מו: בר"ן ד"ה היכי דמי. ואחרים תירצו דההיא דפ' משקלי עלי בשלא הקדים שכרו למשכיר וכו', ובירושלמי נמי מפליג כה"ג וכו'.

וז"ל הרא"ש [סי' ב'], ובירושלמי מחלק בההיא דערכין בין הקדים שכרו ללא הקדים שכרו, דכשהקדים שכרו אינו ברשות המשכיר כלל. ותמיה לי, מה תלוי בהקדמת השכירות, דשכירות קרקע נקנית בשטר ובחזקה, וזוהי הוא דמסיק ביה. [ור"ל מיד כשהחזיק קנה כל משך זמן השכירות אפי' בלא מעות. תפארת שמואל]. ובקובה"ע [סי' נ"ג אות ח'] הקשה, היכן מצאו הר"ן והרא"ש בירושלמי דכשהקדים שכרו אינו ברשות המשכיר, דהירושלמי לא איירי אלא לענין אם צריך להעלות שכר להקדש, ובזה שפיר איכא לאפלוגי, דהיכא שהקדים שכרו למשכיר א"צ לשלם פעם שני, ובלא שילם למשכיר צריך לשלם להקדש, אבל לענין אם יכול המשכיר לאסור על השוכר, מנ"ל לחלק בזה.

וביאר [שם אות ט' י'], דתשלומי שכירות אפשר בב' אופנים, הא', לשלם בעד ההשתמשות [ובאופן זה אינה לשכירות אלא לבסוף, או מתחלה ועד סוף], והב', אפשר לשלם בעד הקנין, כמו בלוקח מקח שתיכף משזכה במקחו נתחייב לשלם, ומדקאמר בירושלמי שאם הקדים שכרו להמשכיר א"צ להעלות שכר להקדש, על כרחך שאין זו הלואה שמקדים לשלם בעד מה שעתיד להשתמש קודם שנתחייב, אלא תשלומי קנינו, וכמו בלוקח שזכה במקחו שא"צ לשלם בשביל ההשתמשות שמשתמש אח"כ, ה"נ בשוכר כשהקדים שכרו, כשמשתמש אח"כ בשלו הוא משתמש, אבל כשאינו מקדים שכרו, צריך לשלם בשביל ההשתמשות, דבכה"ג אינו משתמש בשלו אלא בשל משכיר, ואין הגוף קנוי לו להשתמש בו, אלא שעבודא בעלמא אית ליה להשתמש בשל המשכיר.

ומעתה שפיר יש לחלק ג"כ לענין איסור, דכשלא הקדים שכרו, יכול המשכיר לאסור ולהפקיע שעבודו של שוכר כיון שאין גוף קנוי לו להשוכר, אבל כשהקדים שכרו, דאינו נותן לו בתורת הלואה אלא בתורת

תשלומי קנינו, זכה בגוף הדבר לפירותיו כמו בלוקח לזמן, ובכה"ג אין המשכיר יכול לאסור על השוכר, דבשלו הוא משתמש.

מז. בעי אבימי וכו', אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו או לא.

כ' הרא"ש [סי' ב'], ומיירי כגון דאמר לבית זה שאתה נכנס בחיי ובמותי, ולהכי לא דהוי ליה כדלעיל [מב:]: שאני הכא דקאמר בחיי ובמותי. וביאר בקרב"נ [אות ז'], דכוונתו שהאבעיא הוי סתמא בכל גווי, בין באומר בחיי ובמותי ובין לא אומר, ופשט רבא דעכ"פ כשאמר בחיי ובמותי מוכח דאדם אוסר, אבל אי לא אומר, לא איפשיטא ועבדין לחומרא בדאורייתא. ומסיק, אך קשה מאי קא מיבעיא ליה לאביי, הא לעיל [מב:]: מסיק דרב ושמואל ור' יוחנן ור"ל כולם ס"ל דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו, ורש"י פי' בב"ק [לג: בד"ה הא נמי] דמאדם חשוב כגון רב פרכינן מיניה כאילו כתיב במשנה או בברייתא, וא"כ אמאי לא פשיט מאמוראי קדמונים וכו'. ונ"ל דוקא התם לענין שביעית יכול לאסור דבר שברשותו לכשיצא מרשותו, דבשביעית ג"כ עדיין ברשותו, דהא אפקעתא דמלכא היא, ולכו"ע יכול לזכות אף הוא כמו אחריני, משא"כ הכא מבעיא ליה לאביי אם מכרו לאחר שיצא מרשותו לגמרי.

[א"ה לכאו' צ"ב בקושיתו, דהאבעיא דהכא אם יכול לאסור דבר שברשותו לכשיצא מרשותו כמש"כ הר"ן ושאר, והנדון דלעיל [מב:]: אם כוונת המדיר לאסור [במדיר דלא איכפת ליה אי מתהני במה שכבר אין לו חלק ונחלה, כמש"כ הר"ן שם], ואבעיא דהכא שייכא בין דאמר בחיי ובמותי ובין לא אומר, אבל לא איירי הכא כלל אם כוונתו לאסור כשיצא מרשותו [כשלא אומר להדיא בחיי ובמותי], דמנא לן דבתרתי מספקא לן, וא"כ לכאו' ליכא למיפשט מידי מההיא דלעיל].

מז. ש"מ אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו.

כ' הנימוק"י בשם הריטב"א, ומיהו נראה בירושלמי דפ' הגוזל [פ"ט ה"ח] דדוקא כשאוסרו מעכשיו ולכשיצא מרשותו, אבל לא באוסרו לאחר מותו או לכשיצא מרשותו בלבד. [ויל"ע היכא שאסרו לשבתות ולא לימות החול, אי מיתסר גם בשבתות שלאחר שיצא מרשותו, דחשיב כאוסר מעכשיו, או דילמא כל שבת ושבת איסור בפנ"ע הוא].

וז"ל הירושלמי, והתני [האומר] בחיי, אם מת יירשנו, במותו, אם מת יירשנו, בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו, מה בין אהן דמור חדא חדא, להן דמור תרתי. ופי' הפני משה, דר"ל דלא תסמוך עלה, דמשבשתא היא, וכי מה בין דאמר במותי לחוד לבין דאמר בחיי ובמותי וכו', דאי אמרינן אדם אוסר על חבריו דבר שברשותו לכשיצא מרשותו, א"כ אפי' אם אומר במותי לחוד נמי אם מת לא יירשנו. ופירושו דלא כהריטב"א כמש"כ בגליון אלפס. אמנם בפ"י מהר"א פולדא פי' הטעם, דמיגו דחייל בחייו חייל נמי במותו, וזה כהריטב"א.

מז. בר"ן ד"ה בעי אבימי. והוי יודע וכו', לאו מדעתיה קא מיפרעו דליהו פורע חובו באיסורי הנאה וכו', אלא בעל כרחו ב"ד מגבין להם וכו'.

וז"ל המאירי, בעלי חוב באין ונפרעין הימנה אחר שזכה בה מן הדין, שהרי על כרחו הוא ואין כאן הנאה, ומ"מ לא שיהא הוא עצמו פורע מהם, שאילו הוא בעצמו פורע נקרא נהנה וכו', וזו היא שיטת רוב מפרשים, אלא שיש להקל ולומר שאף הוא פורע את חובו מהם, שמאחר שאף הענין בידם לבא ולפרע על כרחו, הרי הן כנפרעין מאליהן, ואין אמצעות ידו כולם, ואינו דומה למודר הנאה מחבירו שאסור לפרוע חובו מדעת המודר ובשליחותו, שבזו כשזה פורע חובו מדעתו נמצא מהנהו, אבל זה הואיל והם נפרעין בעל כרחו, נעשו משעה זו כזוכין בנכסים ואין הנאה מתוספת לזה כשהוא פורעו.

והרשב"א הקשה וז"ל, וקשיא לי הא כיון דאסרינהו עליה בקונם, שוינהו עליה עפרא בעלמא כשאר איסורי הנאה, והיכי מצי יהיב להו לבניו או לאחיו, וכיצד בעלי חוב דידיה נפרעין ממנו, כלומר וקרעין ליה לשטרא

דבע"ח, אדרבה הוא אסור ליתנו כשאר איסורי הנאה, ואם הוציא מעל, ובע"ח שזכה בנכסים, מן ההפקר הוא זוכה, דהו"ל כחמץ בפסח וכערלה וכלאי הכרם. [וביאר בהעמק שאלה [סי' קל"ב אות י"ז, ורמז לזה בדבריו במרומי שדה כאן], דהרשב"א לשיטתו דס"ל דכיון שאין לו בהם הנאה, דמיין לערלה שהוא ממילא הפקר ולא משום שהפקיר הוא, ומשו"ה אפי' הדירו אביו אינו יכול לזכות בהן, [ומשו"ה ס"ל לקמן [פה. בר"ן ד"ה ומהא שמעינן] דע"י שאלה דפקע האיסור, פקע זכות שזכה בהם אחר, שהרי לא הפקירו כלל], אבל הר"ן כ' דזוכה בהן אזיל לשיטתו לקמן, דהא דשווא עפרא בעלמא אינו משום שאסור לו בהנאה, אלא משום דכשאסרו הוא הוי כהפקיר בפירוש, [וע"ז לא מהני שאלה], אבל כשאביו הדירו, לא הפקירו, וממילא לא פקע זכותו].

ולכן הסכים עם פי' הראב"ד, וז"ל [בהשמטות], ע"כ הוא כמו שפירשה הראב"ד ז"ל לאותה משנה שבפ' הגוזל דאמדיר קאי, כלומר שהאב המדיר יכול הוא ליתן לבנו של הנידר, וכן פורע לו חובו דומיא דמתני' דבפ' אין בין המודר [לג.]. דקתני פורע לו חובו, וזן את אשתו ובניו [לח.]. אע"פ שחייב במזונות.

מז. בר"ן ד"ה מת. אלא להכי נקט מכרן, לאשמועינן דדוקא מכרן לאחר, אבל אומר ביתך שאני נכנס ומכרו לו אסור.

וז"ל הרשב"א, מסתברא לי דהא דקתני מכרן לאחר דמשמע דמכרן לאחר הא למודר אסור, אפי' אביתך שאני נכנס קאי, ולומר, דאע"ג דלא אסר על עצמו אלא כניסת הבית אבל שאר הנייות לא, אפי' אם מכרן לו הרי זה אסור ליכנס בהם כיון שלא היה יד אחר באמצע, שלא תאמר כיון שלקחן זה ממנו קודם שנכנס שם, וכשהוא נכנס עכשיו, לא לבית חבירו נכנס אלא לביתו של עצמו, דכל שהוא אומר ביתך שאני נכנס, ה"ק כל שלא אוכל ליכנס בה אלא מחמתך יהא אסור עלי בקונם.

מז. בר"ן ד"ה קונם לבית זה. ואי אומר ביתך זה, משום זה אתה תופסו בין לחומרא דמכירה בין לקולא דנפילה, והכי איתא בירושלמי וכו'.

וכ"כ הריטב"א. והרא"ש [סוס"י ב'] כ' וז"ל, ירושלמי, ביתך זה משום מה אתה תופסו וכו', בעיא ראשונה לא איפשיטא, ונראה דתלוי בפלוגתא דתפוס לשון ראשון, וביאר בקרב"נ [אות כ'] דאיפליגי ביה אמוראי בפ' השואל [קב], ופסקו שם הר"ף ורבינו דמספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון, וא"כ לגבי נדרים דאיסור דאורייתא, נקטינן לחומרא, דהיכא דמות או מכרו לאחר, אתה תופסו משום זה, ואסור, והיכא דנפל ובני ליה, אתה תופסו משום ביתך ואסור. [ופשוט דאם נפל ובנאו ושוב מכרו, דשרי ממ"נ, ולא אמרינן דלהכי אומר שני לשונות הללו לאסור בתרווייהו בתורת ודאי].

מז. בר"ן ד"ה בעי רמי בר אבא. דודאי כל שהוא אסור בהנאה אסור למוכרו ולהחליפו, דאלת"ה מצינו דמים לחמץ בפסח וכו', ואמאי תנן שהגוזל פטור מן התשלומין.

וכ' ע"ז הרש"ש, לא מצאתי זה במשנה, ולשון רש"י בחולין [ד: בד"ה מפני] ותנן האוכל תרומת חמץ בפסח [פטור מן התשלומין ומדמי עצים]. [ואע"ג דרש"י לא איירי לענין אי שרי לכתחילה להחליף, אלא לענין ליהנות מן החליפין, מ"מ ממתני דמיתתי ש"מ נמי דאסור להחליף].

וז"ל הרשב"א, לאו להחליפן לכתחילה קא מבעיא ליה, דהא ודאי כל שהוא אסור בהנאה אסור למוכרו ולהחליפו, וכדאיתא התם בפ' כל שעה [כא:], דאמרינן התם כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, ואקשינן עליה מנבלה, ופריק שאני נבלה דגלי בה קרא דכתיב או מכור לנכרי, דאלמא אי לא שריא רחמנא בהדיא לזבונה, אסור משום איסורי הנאה. וכ"כ הריטב"א לקמן [נז. בד"ה אבל בדבר שזרעו כלה] והרא"ש שם [סי' ה']. וכן החת"ס [מז: בד"ה דחילופין] דלפ"ז לר' יהודה דיליף בפסחים [שם] איסור הנאה מ"לכלב

תשליכון אותו, אין ראייה לאסור מכירה מה"ת. וע"ע בתורי"ד, [הו"ד לקמן בד"ה ת"ש המקדש בערלה].

מז. בר"ן ד"ה בעי רמי בר אבא. (ומסתברא) (ומתסרא) אפי' לאחר שנשאה והכי מוכח בכתובות.

הקשה הגרע"א, דשם מסקינן שנשאת סברה וקבלה. וכ' ע"ז בפור"י, ונ"ל דלק"מ, דהא דקאמרינן התם סברה וקבלה, הוא רק לענין שאינו מחויב לגרשה, אבל במזונותיה הוא חייב וכו', [יעו"ש ראייתו], אבל בכ"ז כשלותה, בעלי חובות באין ונפרעין, ולא מבעיא למ"ד מזונות דאורייתא, אלא אפי' למ"ד מזונות דרבנן, בכ"ז לא נקראת מחילה כלל, תדע דהא אם ימצא פתח לנדרו, הא אין סברא לומר דאינו חייב ליתן לה מזונות מחמת שמחלה לו. [דאין לומר דבכה"ג שהתיר נדרו הויה מחילה בטעות, דהא מחוסר מעשה הוא, וכעין מש"כ הר"ן לקמן [פה. סוד"ה רבא אמר] דבאסר נכסיו על עצמו בהנאה, הפקירם, וכל שזכה בהם אחר קנה, ואע"פ שנשאל אח"כ להחם ובטל איסורו, לא בטל קנינו של זה, ולא אמרינן דהוי הפקר בטעות].

מז: או דילמא משום דחילופין כגידולין דמי וכו'.

הקשה הרשב"א, אדרבה, הול"ל דחליפי קונם מיהא עדיפי מגידולין, דקונם כהקדש והקדש תופס דמיו מדאורייתא, וגידולי הקדש אינן כהקדש אלא מדרבנן וכדתנן [מעילה ג.]. הקדיש בור ונתמלא מים, שובך ונתמלא יונים, אילן ונשא פירות, מועלין בהן ואין מועלין בגידולין. [א"ה, לכאור' דלא כהמבואר בריטב"א ור"ן בב"ב [ע"ט.], דטעמא דמ"ד אין מעילה בגידולין, משום דאין מעילה אלא בקדושת פה ולא בדבר הקדוש מאליה, דמעילה גבי קדושת פה כתיבא, [וכ"כ הקצוה"ח ס"י ר' סק"א בדעת הרמב"ן], ומשמע דעכ"פ קדשי מדינא. ואולי היינו לענין דהוה ממון הקדש, אבל איסורא ליכא בהו אלא מדרבנן. ויל"ע]. וי"ל דשאני קונמות דאין לו פדיון ואינו כהקדש אלא לר"מ, ואפי' לר"מ אם אמר ככרי עלי א"נ ככרי עליך שהוא קונם פרטי, אין לו פדיון, כדאיתא לעיל ריש פ' אין בין המוודר [לה.], אבל גידולין אסורין אפי' בדבר שזרעו כלה בקונמות, שעשאום כגידולי תרומה.

מז: ת"ש האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך, לווה ובעלי חובות באין ונפרעין.

ופי' הר"ן דק"ד דכיון דבשעה שהוא לווה משעבדת נכסי הבעל, הרי היא כמחלפת נכסי הבעל בנכסי אחרים. והקשה ע"ז הבית מאיר, איך ס"ד לדמות שעבוד האשה לחליפין, דא"כ מאי איריא משום דחליפין כגידולין ואסורין להמחליף, ותפוק ליה דאפי' אי לאו כגידולין דמי ושרי, הא מ"מ דבר תורה אסור לו להחליף לכתחילה כל איסורי הנאה, וכדהוכיח נמי הרשב"א מדאיצטריך היתר בתורה למכירת נבילה, וא"כ איך שרי לה ללוות, הא מחליפה בזה לכתחילה. וצ"ע.

וז"ל הרשב"א כאן [בסו"ד], ומ"מ וכו' קשיא לי דהיכי תיסק אדעתין דלווה לכתחילה, והלא איסוה"נ לכו"ע אסור להחליפם וכמו שכתבתי למעלה, וכדדייקא ההיא דלא תאכל לא תאכלו דבפ' כל שעה. ויש לי לומר דהיינו הא דקאמר ליה רבא דילמא לכתחילה הוא דלא, ואע"ג דקאמר ליה בלשון דילמא, פעמים שמזכיר התלמוד ענין מוכרח בלשון דילמא, ויש לנו כיו"ב וכו'. א"נ י"ל דהכא כיון דאינה מחלפת ממש, אלא שנכסי הבעל משתעבדי ממילא, אין זה כמי שמחלפת לכתחילה, אלא שבעלי חוב אלו שלה באין ונפרעין מן הבעל, הרי אנו חושבין אותה כנהנית מחליפי האיסור.

והנימוק"י כ' וז"ל, ובעי למיפשט מהאוסר נכסיו לאשתו וכו', ומדאוכלת ממה שלותה שהם חליפי נכסי בעלה ש"מ דשרי, והא אע"ג דלווה לכתחילה ובעיין הוא דיעבד אי קנסינן ליה, ופשטינן שפיר משום דכיון דבשעה שלווה אין בע"ח נוטלין כלום, ולכי שקלי כבר זכתה בהן, ופרעון דאתי לבתר הכי כחליפין דיעבד, ושמעינן דחליפי איסוה"נ מותרין למי שהחליפין. ודחינן בדיעבד הוא דשרי, כלומר דלעולם ליכא בחליפין אלו

לכתחילה ולא חשיבי חליפין גמורין, שאינה מחליפתן עכשיו, דבע"ח מכאן ולהבא הוא גובה, ולא עוד אלא שגובה ע"י ב"ד גם בעל כרחיה, ולא עשתה אלא גרמת חליפין, ומי יימר דאתו וגבו, דילמא מפייהו להו ומחלי, ובהאי ודאי לא קנסו רבנן למי שהחליפין, אבל בדבר שיש בו לכתחילה שהוא מחליפין לגמרי, לעולם אימא לך דקנסינן ליה ואם החליף אסור.

מז: ת"ש המקדש בערלה וכו', ה"נ לכתחילה הוא דלא ואי עבד עבד.

כ' מהרצ"ח [מז. בד"ה קונם פירות], לטעם שכ' הר"ן בספ"ב דקידושין [נו:]: ובסוגיא דחמצן של עוברי עבירה [חולין ד: בשם הרמב"ן], דמפני זה מכרן וקידש בדמיהן מקודשת, היינו דאיסור הנאה אין שוה ממון, וחילופין אלו אינם דמיהן של איסוה"נ רק נתן לשם מתנה וכו', וזה שייך דוקא באיסוה"נ, לכל העולם, אבל באיסוה"נ דנדר דאינו אסור רק אליו לבדו, וא"כ חילופין אלו הם חילופין גמורים תמורת הדבר שנדר, ואיך בעי הש"ס לקמן לפשוט מהא דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת, דשם הטעם דאינם דמיהם מפני דאסור לכל העולם וגם להמחליף, והמעוה הללו מתנה או גזל, אבל כאן החליפין תמורת הדברים שאסר עליו.

וז"ל הריטב"א לקמן [גב.]. [דהתם מיייתי הרמב"ן בהלכותיו לכוה"סוגיין], ושני ליה דשאני התם דאיסוה"נ לכולי עלמא [ר"ל לכולהו אינשי] אסירי, ולפיכך אין להם דמים כלל, וכשהחליפין או מכרן אינם דמיהן אלא מתנה או מלווה, ולפיכך כשנהנה מהם אינו חשוב נהנה מאיסוה"נ, ואין בכלל איסור הנאתו אלא שלא למכרו ולהחליפו לכתחילה, דההיא שעתא מתהני מיניה, אבל אי עבד עבד, וכי מתהני, לאו מיניה מתהני, וכמו שפירשו עלה בירושלמי [קידושין פ"ב ה"ח], [ומיייתי לה הר"ן הנ"ל], אבל הכא באיסור קונם שהוא אסור עליו והן מותרים לכל העולם, אימא לך דיש לו דמים, וחליפין דידיה חליפין גמורים, אימא לך דכל שאסור בהם אסור בחילופיהן ובדמיהן.

מז: ת"ש המקדש בערלה וכו', ה"נ לכתחילה הוא דלא ואי עבד עבד.

כ' התוס' ר"ד וז"ל, ופשט ליה מערלה וכלאי הכרם, שכיון שחילופיהן מותרין, מותר להחליפין ולמוכרן לכתחילה, [ודלא כהר"ן ושא"ר דהא פשיטא לן דאסור], שאיזו הנאה אסרה תורה, כגון שנהנה מגופן להסיקן תחת תבשילו או לסוך בשמן זיתי ערלה, אבל למוכרן ולקבל דמיהן מותר, וה"נ בקונמות שאסר חבירו עליו, כיון שחילופיהן מותרין, גם להחליפין לכתחילה מותר הוא וכו'.

ואי קשיא היכי תיסק אדעתין למימר דלכתחילה יכול להחליפין, א"כ אמאי המקדש בערלה ובכלאי הכרם אינה מקודשת, והרי יכולה האשה למוכרן ולהינות מהן, אלא ודאי אסור למוכרן לכתחילה מדאורייתא, שבעת שמוכרן ומקבל דמיהן היא הנאתן. י"ל אע"פ שמוותר למוכרן, אפ"ה כיון דאינה יכולה ליהנות מגופן, אינה מקודשת, דומיא דפטר חמור והקדש שיכולה האשה לפדותו בשוה וליהנות בו, וגם ההקדש יכולה לחללו בשוה פרוטה וליהנות בו, והם הכי נמי הכא.

ולא היא, דבפ"ק דבכורות [י:]: מקשי מתני' מני אי ר' יהודה תקדש בכולהו, אי ר' ש"ש תקדש בהן דביני ביני, ומהדר וכו' לעולם ר' יהודה היא וכגון שאינו שוה אלא שקל, וסבר לה כר"י ב"ר יהודה דאמר אין פדייה הפחותה משקל, והקדש נמי, אע"ג דאמרינן אם חיללו בשוה פרוטה מחולל, דוקא דיעבד, אבל לכתחילה אסור לחללו בפחות משויו, ובתרומו נמי, אע"פ שהיא אסורה לזרים מקדשין בה אפי' ישראל, מפני שהיא יכולה למוכרה לכהנים וליקח דמיה, והם הכי נמי באיסור הנאה, אם היא יכולה למוכרם תתקדש בהם.

ויש להשיב, וכי זקוקים אנו להעמיד ממש מה שעלה בלב המקשה, המקשה סבר אע"פ שהיא יכולה למוכרן אינה מתקדשת בהן כיון שגופן אסור בהנאה, ורבא תירץ לו דה"נ דיעבד קתני מכרן וקידש בדמיהן, אבל למוכרן לכתחילה אסור מן התורה, ומשו"ה אינה מקודשת, שאינה רשאית למוכרן וליהנות מדמיהן, שעוברת על לאו דלא ינהה כשמוכרתן,

ודחה אותו ה"נ לכתחילה לו ואי עבד עבד, פי', אין התנא מתיר לו למכור איסור"נ, אלא אם עבר ומכרן וקידש בדמיהן מקודשת, אבל לכתחילה אסור למוכרם ולקבל דמיהן, או מדרבנן, או י"ל אפי' מדאורייתא אסור למוכרם, שבעת שמוכרן ומקבל מעות נמצא שהוא נהנה, שהרי הוא מותר בדמיהן. [ומשמע מסו"ד דהיא דדמיהן אסורין, אף להתרצן המכירה עצמה מותרת].

מז: המקדש בערלה אינה מקודשת, מכרן וקידש בדמיהן ה"ז מקודשת.

כ' החת"ס, הא דנקט "המקדש" לשון לכתחילה, ו"מכרן וקדש" לשון דיעבד וכו', ולפענ"ד רבותא קמ"ל, אפי' המקדש בערלה והוא והיא יודעים שהוא ערלה, ושיערה בנפשה שיש בשיווי אפרה שוה פרוטה, אינה מקודשת, אע"ג דנחית אדעתא דאפרה, ומטעם שכ' תוס' בע"ז ריש פ' השוכר [סב. בד"ה בדמיהן] דלא היא דומיא דשדה עפרון, פי', דשדה עפרון שוה [הכסף] לכל נפש עובר לסוחר כמו שהוא, וכן המקדש בתרומה טמאה שאינו עומד אלא לשריפה, מ"מ הוה עובר לסוחר למכור לאחר בדמי אפר, משא"כ ערלה אסורה למכור לאחר עד שתשרפנו תחילה ותעשה ממנו אפר, ולא הוה עובר לסוחר כשדה עפרון. כנ"ל כוונת תוס' שם. ומשו"ה תנן המקדש בערלה אפי' בידיעת שניהם אינה מקודשת וכו', ובסיפא רבותא קמ"ל, אפי' מכר בלא ידיעת הלוקח שהוא ערלה ולא נחית הלוקח אדעתא דאפרה, והו"א אינו דמיהן והמקדש בדמיהן הו"ל מקדש בגזל, קמ"ל אפי' מקודשת.

מז: בר"ן ד"ה ת"ש המקדש בערלה. דאי אסירי חליפין מדרבנן, הוה לן לאצרוכי קידושין אחרני.

כ' הקרן אורה, לדידי צ"ע וכו' מה יועיל בזה, כיון דהקידושין הראשונים קידושין גמורים הם, א"כ כבר עבר ונהנה, ומה יתקן במה שיקדשנה פעם אחרת, הלא המעות האלו מעות מתנה הם, ועיקר הנאתו ממנה הוא ע"י קידושין הראשונים אפי' יקדשנה אח"כ מאה פעמים, ואם נאסר בהנאתה, יחויב לגרשה ולקדשה אח"כ. וצ"ל דאם נאסר בהנאתה, גם הקידושין בטלים, והוי כמו קידושין שאין מסורין לביאה, ואליבא דרבא קיימינן הכא [דס"ל בקידושין נא]. דלא הוי קידושין. [ועיין בל' תוס', 'שפי' הת"ש ע"ד שכ' הר"ן, דאי אסור ליהנות היה לנו לומר דאסור לשהות עמה באותן גירושין], דמשמע מלשונם [בד"ה הא לכתחילה] דהוא משום דאפקעינהו רבנן לקידושין מיניה].

מז: בר"ן ד"ה ולענין הלכה. הו"ל ספיא דרבנן ולקולא.

וכ"כ הרשב"א. וכו' הגרע"א וז"ל, הפר"ח [או"ח סי' תצ"ז] כ' דבספיא בדינא דרבנן להקל אף בדבר שיש לו מתירין, אא"כ דהוי ספק במעשה, [וכדמסיק רב אשי בביצה [ד]. דכל דבר שיש לו מתירין אפי' דרבנן לא מקילין בספיקו], וכ"כ בשו"ת שאג"א [סי' צ'], ואנכי הבאתי ראיה לזה ממש"כ הר"ן דספיא דרבנן לקולא, ולכאוו' קשה הא נדרים הוה דבר שיש לו מתירין [כדאיתא לקמן נט.], אלא על כרחך דבספיא דדינא דינו לקולא. [וכ"כ במצפ"א]. ובפורי' הקשה כן מדנפשיה, וכ' ד"ל דמ"מ הכא כיון דהבעיא לאו בנדרים לחוד אלא בכל איסורי הנאה, א"כ ממילא כיון דבכל איסורי הנאה פסקין לקולא, אין סברא לומר להחמיר בנדרים יותר מאיסורי הנאה.

ובעיקר ד' הר"ן והרשב"א דספיא דרבנן הוא, פליג הריטב"א [לקמן נז.] וז"ל, בגמ' אמרין ת"ש המקדש בערלה וכו', ומדלא שני ליה דהתם מדאורייתא אבל אנן מיבעיא לן אי הוה חליפין כגידולין מדרבנן, שמעינן דהכא מדאורייתא נמי איבעיא לן וכו', ובעיין לא איפשיטא ונקטינן לחומרא. וכ"כ הכס"מ בדעת הרמב"ם [שפסק בפ"ה הט"ז לחומרא], דס"ל דהוא ספיא דאורייתא, ועינ"ש שכ' דמה שסיים הרמב"ם ואם נהנה נהנה, ר"ל דאין לוקין עליו משום דספק הוא. [ומשמע דלהך צד דאסור, מלקות נמי איכא].

מז: הריני עליך חרם וכו'.

ופי' הרמב"ם בפיהמ"ש, כגון שנשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו, הרי שמחוייב שמעון שלא יכנס בבית ראובן, שהרי נשבע על מה שהיה ברשותו וכו', וזהו פירוש המודר אסור וכו', שהשבעות והנדרים אדם מחויב לקיימן ואפי' שהוא אינו הנשבע והנודר וכו'. וכ"כ המאירי וז"ל, כלומר שראובן אמר לשמעון הריני עליך חרם וכו', וכן בשבועה אם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו, ונכנס שמעון במזיד, הואיל וראובן על מה שברשותו נשבע, שמעון הוא העובר על השבועה.

מז: ומותרים בדבר של עולי בבל.

ופי' הר"ן שהפקירום לכל ישראל. וכ"כ תוס' והרא"ש, לפי שהפקר הם ולא שותפין. והרמב"ם בפיהמ"ש והמאירי פירשו, שאע"פ שנעשה מממון של כל ישראל ויש לכל אחד מהן חלק בהן, מ"מ חלק מועט הוא שאין לחוש בו, אבל מ"מ אסורים הם בדבר של אותה העיר וכו', שכל אלו חלק שבהם אינו מועט כ"כ, וראוי לחוש בו. [ול' הרמב"ם שאין לאחד מהן רשות. ולא נתבאר שיעורא דחלק מועט, ואולי כל שאינו שוה פרוטה. וצ"ת]. וז"ל הנימוק", ואע"פ שיש בהן חלק לנודרים, לא מיקרו נכסים ידיהו והואיל ולכל ישראל יש חלק בהם, אלא הרי הן כאילו הן של הקדש. [וצ"ב].

מח. וביהכנ"ס והתיבה והספרים.

בגליוני הש"ס למהר"י ענגיל הביא משו"ת תשב"ץ [ח"ב סי' קכ"ג] שהעיר, דהא נדרו רק הנאה זה מזה, וא"כ בבואו לביהכנ"ס להתפלל או כשקורא בס"ת, הרי אין נהנה מחלקו של חבריו, דמצוות לאו ליהנות ניתנו. וכ' לעיין בדבריו בר"ה [כח.]. [ולא מצאתי, אמנם מתוך דבריו כאן מתבאר, דהתפילה והקריאה בתורה עצמן מצוות ניהו ולא ליהנות ניתנו, אבל הביהכנ"ס והספר דרשין ליטול שכר מהם הוא דהוה הנאה, דמשתרשי ליה השכר]. ובתפא"י כ' הטעם דאסורין בביהכנ"ס וכו', משום דאיכא נמי הנאת הגוף. [וצ"ב].

מח. והכותב חלקו לנשיא וכו'.

פי' המאירי, ר"ל המלך או מושל העיר וכו', ואין אומרים הואיל וכבר נדרו ומכוונים לכך, הרי נמצאו מהנים זה את זה בכתבתם לנשיא, שמ"מ אע"פ שאחר הנדר הוא ושמוכוונים לכך, מ"מ נסתלקו הם מחלקם, ועל הדרך שאמרו בקונם ביתי וכו' שאם מכרו לאחר מותר ואפי' כיון לכך.

מח. ר"י אומר וכו' שהכותב לנשיא א"צ לזכות.

וכ' הר"ן, משום דיפה כח הנשיא. וכע"ז כ' הרע"ב, וכ' ע"ז התוי"ט וז"ל, חכמים תקנו כן, וכ"כ הרא"ש מפני כבודו של נשיא תקנו וכו', ומסקינן בפ"י דיבמות [צ.]. דלמגדר מילתא מצוי עקרי מידי דאורייתא אפי' בקום עשה, הלכך ה"נ בדבר של אותה העיר שא"א לו שלא ינהה מהם, אלא יהא צריך לעקור דירתו מהעיר, וזה ג"כ קשה על האדם מאד לגור בארץ אחרת, וא"כ ישאר בעיר וא"א שיהא נזהר בנדרו, אין לך מגדר מילתא גדול מזה. [ומשמע דבלא שיעקרו חכמים את האיסור, לא מהני הפקירן להתיר איסור נדר דאורייתא. ויל"ע]. ועיין ברש"ש שתמה על דבריו, דהא יש תקנה שיזכה [בקנין] לנשיא או לאחר, ועוד דמשום חששא שמא יעבור על נדרו, תקנו דיעבור בודאי וכו'. ולענ"ד נראה דלפמש"כ תוס' בבכורות [יה: בד"ה אקניין] בתירוץ הראשון, א"צ לכל זה, אלא מדינא קנה הנשיא, דמשום כבודו גמר ומקני.

והמאירי כ', שאם כתבו לנשיא א"צ לזכות ע"י אחר, ואם כתבוהו להדיט צריכין שיזכו לו ע"י אחר, מפני שחלקם של אלו זה אצל זה הרי הוא כהפקר וצריך שיזכה ויחזיק בו או יזכה לו ע"י אחר, ובנשיא מיהא אינו צריך, מפני שמקומות אלו כל שאין להם בעלים מן הסתם הם למושל העיר.

מח. ומה תקנתו, יכתבו חלקו לנשיא.

כ' בתוס' הרא"ש, ולא שייך הכא לומר כופין אותו למכור חלקם, [כדתנו בריש פרקין [מו]. לענין שותפין שנדר אחד מהם הנאה מחבירו. מיהו צ"ב, דהא כ' הרא"ש עצמו שם [בד"ה היה אחד] דכששניהם אסורין לא חיישין שמוא יכנסו, ולא כפינו למכור חלקו], דאין מי שיקנה חלקם, דבלאו הכי, כל אדם משתמש בהם. [א"ה, לכאו' עדיין יכפוהו לכתוב חלקו לנשיא או להדיט, דאינו מפסיד כלום, כיון דאיהו אסור ליכנס, ולמכור חלקו ג"כ אינו יכול כמש"כ הרא"ש].

מח. ברין ד"ה ולא דברו. ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל וכו'.

ול' הנימוק"י, וכל המפרשים תמהו על הרמב"ם ז"ל וכו' ומחו לה אמוחא, [יעו"ש תירושו, וצ"ב]. והבית מאיר תירץ, דבהא דהקשו הראשונים ריש פירקין סתירת פסקי ההלכה, [דקיי"ל הכא דראב"י, וקיי"ל בביצה דבדאורייתא אין ברירה], ס"ל להרמב"ם כתירוץ הרשב"א, דדריסת הרגל דלא מיתסרא אלא משום דויתור אסור במודר הנאה, אין איסורה אלא מדרבנן, ובדרבנן הוא דקיי"ל כראב"י דיש ברירה, אבל דירת ביהכנ"ס פשיטא דהנאה גמורה דאורייתא היא ולא ויתור, ובזה קיי"ל דאין ברירה, [ואף אם ס"ל לראב"י דאף בדאורייתא יש ברירה, לא קיי"ל בהא כוותיה, אלא בדריסת הרגל דהוי ויתור], ומה שהסוגיא לעיל [מו:] מדמה ביהכנ"ס לחצר השותפין, הוא רק לענין דלא נימא דבאין בו דין חלוקה אף לרבנן יש ברירה.

מח. המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל וכו'.

הר"ן כ' שכבר נשנית לעיל [מג.], ולא נשנית הכא אלא משום סיפא דאם הוכיח סופו על תחילתו אסור. והרא"ש כ' דהכא קמ"ל טפי מההיא דלעיל, דאפי' בעיר אם אין לו מה יאכל מותר [ולא אמרינן שיחזור על הפתחים. תפא"ן]. וכ' ע"ז בחי' מהרי"ח שבגליון המשנה, ואין לומר ליתני הך ולא צריך ההיא דלעיל, דשם צריך משום סיפא אם אין עמהם אחר פלוגתא דת"ק ור' יוסי, [וכ"כ רש"י כאן], אבל בעיר אי אפשר שלא יהא אחר, ואם אפי' בעיר יניח על הסלע וכו' אפשר דלא שרי ת"ק, כיון דאפשר ע"י אחר. [ועיין במאירי שפירש להך דהכא נמי כשהיה בדרך].

מח. כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת, אינה מתנה.

כ' במרומי שדה, והקשו [הר"ן והרשב"א] מהא דאיתא בב"ב [קלז:]: שאמר רבא שור זה נתון לך ע"מ שתחזירהו לי, הקדישו אינו מוקדש. ויישב הר"ן, דמ"מ לשעתה מתנה היא. ולכאו' הוי הכונה דמ"מ יכול להקדישה לשעה ואח"כ תצא לחולין, והכא אינה מקודשת אפי' לשעה. וזה דוחק. ונראה דהתם מייירי בשור דסתם הקדישו למזבח, וקדושה זו לא פקע בכדי לעולם כדעת רבא לעיל [כט.], ומשו"ה אם הקדישו אינה מקודשת, שהרי אח"כ לא יצא לחולין, אבל מ"מ מצי להקדיש שלא למזבח לשעה, משא"כ כאן דמייירי בהקדש בדק הבית דמצי להקדיש לשעה ויהא ע"מ להחזיר, וכל שאינו באופן זה, אינה מתנה כלל.

מח. כל מתנה שאינה הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה.

בשלמי נדרים הביא מה שביארו תוס' בסוכה [מא: בד"ה הילך אתרוג זה], שלא נתנה לו שיהנה המקבל שום הנאה בעולם, אלא שיהא מותר לאביו של נותן, ודאי הוא הערמה בעלמא ולא שמיה מתנה, שהרי לא זכה בה לענין עצמו שום דבר, וא"כ מה הקנה לו. [אבל בעלמא מתנה היא אע"פ שאין יכול להקדישה. יעו"ש]. והקשה ע"ז, דהא הלשון במשנתנו חצר וסעודה נתונים לך במתנה והינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו, הרי יזכה לו קצת ג"כ, שהוא ג"כ יאכל עמהם. ואולי בלאו המתנה היה ג"כ מזמן אותו להסעודה, וא"כ במתנה זו לא הוסיף כלום. [ולכאו' בלא"ה נמי לא קשיא, דאף שודאי הקנה להמקבל מה שיאכל הוא, אבל במתנת החצר ושאר הסעודה לא הקנה לו כלום, אלא להערמה כדי שיבא אבא ויאכל].

מח. לישנא אחרינא אמרין לה אמר רבא לא תימא וכו'.

והכי קיי"ל. וכ' המאירי, אע"פ שביארנו כל שסעודתו מוכחת עליו והזכירו בשעת המתנה אינו כלום ואין המתנה מתנה, לענין דיני ממונות אינו כן, שהאומר לחבירו דבר זה מכור לך או נתון לך ואתה תעשה כך וכך, אינו תנאי והמתנה מתקיימת, הואיל ולא התנה בהדיא שאינו נותן אלא על דעת כן, שהרי אמרו [ביצה כ.]. הבו ארבע מאה זווי לפלניא ולינסוב ברתאי, ארבע מאה שקול, ברתא אי בעי נסיב אי לא בעי לא נסיב וכו', ואע"פ שזו ודאי מוכחא מילתא דארבע מאה משום דלנסיב ברתיה יהיב להו.

וז"ל הרשב"א, ופירוש סעודתו מוכחת עליו, פירשו המפרשים דכיון שהיא סעודה גדולה, היא מוכחת שאינו נותנה לזה אלא בהערמה ולא מתנה גמורה, וכ"כ הרמב"ם ז"ל [פ"ז הט"ו]. ואינו מחוור בעיני, דא"כ יש לנו לדעת איזו תקרא סעודה גדולה ותיבעי אומדנא, ואין לך סעודה גדולה מההוא דאמר הבו ליה ארבע מאה זווי ולינסוב ברתאי, ואפ"ה לא אמרינן נתינתו מוכחת דכי היכי דלינסוב ברתיה קאמר, וכי תימא הכא שאני משום חומרא דנדריים, הא ליתא, דהא לקמן מדמינן ליה לדעלמא, והאי טעמא בדוקא קא תנו ליה, וכדאמרינן לקמן זמנין א"ל משום דסעודתו מוכחת עליו, כלומר וה"ה בעלמא, וזמנין א"ל הא מני ר"א היא דאמר ויתור אסור במודר הנאה. אלא נ"ל דהכי פירושו, סעודתו שעושה לבנו מוכחת עליו, לפי שאין טורח בסעודה ומפסידה, לעשות לנישואי בנו ומפסידה מבנו ונותנה לאחרים.

והנימוק"י כ' ז"ל, וכיון דאסיקנא דהוי תנאי גמור ומהני אם לא מטעם סעודתו מוכחת, שמענו שהאומר לחבירו שדי נתונה לך ואתה תעשה לי או לפלוני כך וכך, כיון שיש לו הנאה, לו או לאחרים מכח תנאו, תנאי גמור הו, והא דאמרינן פ"ב דיו"ט בההוא דאמר להו הבו ד' מאה זווי לפלניא ולינסוב ברתאי, אי בעי נסיב אי בעי לא נסיב, דמשמע שאין לשון יעשה כך וכך לשון תנאי, הא תירצה הריטב"א בשם רבו הרא"ה ז"ל, דשאני התם שאין ההנאה אלא למקבל המתנה, וכאילו נותן לו שתי מתנות, עד דלימא איפכא לינסוב ברתאי והבו ליה, דמשמע הבו ליה בנדוניא, אע"פ שכ' הרשב"א ז"ל היפך הדין הזה והביא ראיה מהא דפ"ב דיו"ט.

מח: ורב נחמן אמר קני וכו'.

כ' הרשב"א, קשיא לי הא דר"ג, היאך אפשר לבן לקנות נכסיו אלו כלל, דהא אסרן האב עליו בהנאה, וכיון שכן היאך הוא יכול להקנות לבנו לכהני הוי צורבא מרבנן, שאם הוא לא קנאן, אינו יכול להקנותם. וי"ל דהיינו דקא קשיא להו לפומבדיתאי, ור"ג דאמר דקני סבירא ליה דכיון שאין הבן קונה נכסים אלו להנאתו כלל אלא להקנות לבנו, לא נכנס זה בכלל איסורו כלל, ומיהו קנה להקנות. ועוד יש לי לפרש, דלא ליקניניהו הדין ברא דנאסרו עליו קאמר, אלא הדין איניש דעלמא קאמר, וכדמוכח קצת לישנא דקאמר רב אשי בסמוך, לאימת קני לכהני הוי בר ברא צורבא מרבנן, ואי להדין ברא גופיה אקני ליה, הכי הול"ל לאימת קני לכהני הוי בריה צורבא מרבנן.

וז"ל המאירי, וי"מ דליקניניהו הדין דקאמר, איניש אחרינא קאמר ולא על הבן, ומפני שהם חוככים שיהא הנאה לבן בכך ואע"פ שאינו קונה אותם לעצמו, וכן יש דגורסין מפני פקפוק זה, ליקנייהו הדין לכהני הוי צורבא מרבנן ולקנייהו, ומפרשין בו ליקנייהו הדין ור"ל בן הבן לכשיהא צורבא מרבנן, ולקנייהו ר"ל לאבוה, כלומר לכשיזכה בהם יקנה מהם לאביו כרצונו. ואין צורך בכך.

מח: וזימנין א"ל ר"א היא דאמר ויתור אסור במודר הנאה.

כ' הנימוק"י בשם הריטב"א, דהאי לישנא מוכח, דאפי' במודר הנאה דוקא משום דאיכא סעודה מוכחת, אבל בנותן מתנה דעלמא ע"מ לתת למודר,

הרי המודר מותר בה, [אפי' למאן דאסר ויתור במודר הנאה], שהרי אנו זוכה אלא מכח האחרון.

מח: בר"ן ד"ה אמרו ליה. וא"ת וכו' אע"ג דאינו רשאי ליהנות מהן, מ"מ גוף הנכסים ידידיה וכו'.

כ' הלח"מ [בפ"ה מהל' נדרים ה"ז] ומדברי רבינו ז"ל למדתי תירוץ לקושיא זו, דאמרו לו אם יהיה לו בן צורבא מרבנן, ירצה שיהנה הוא עצמו אגב בנו, [פירוש שאמרו לו ראוי הוא שיקנה הבן עצמו הנכסים, הואיל ומגדל בן ת"ח. כ"כ החת"ס בשמו], או לא, ולהכי שאלו ממנו, דכדי שיהנה בו בנו ודאי דאינו צריך לשאול ממנו [וכקושיית הר"ן], והוא השיב להם דאפ"ה אינו רוצה שהוא יהנה מהם, אלא אם יהיה לו בן צורבא מרבנן, הוא יקנה לבנו, אבל הוא עצמו לא יהנה מהם. [יעו"ש דקדוקו בל' הרמב"ם].

מח: בתוד"ה קנה. [הא']. ולא הוי כשאר זוכים לחבריהם וכו'.

ובתוס' רי"ד ביאר יותר וז"ל, פירוש, אע"ג דקיי"ל דזכין לאדם שלא בפניו, הני מיילי כי אמר זכה לי בעבור פלוני, שלא נתכוון לזכות לו כלום, וכל זכויותיו לא היתה אלא בעבור אותו פלוני, התם ודאי קנה אותו פלוני, וזה הזוכה לא קנה כלום, ואותו פלוני לא קנה אלא מחמת אותו המזכה, אבל הא"ל קני את ע"מ שתקנהו לכל [אצ"ל לפלוני], דמשמע שאותו פלוני יקנה מכוון, וכיון דאיהו לא קנה שהרי הדירו הנאה ממנו, גם חבירו לא קנה, דכל זמן דקני איהו מצי לאקנויי לחבריה כגון נכסי לך ואחריך לפלוני, [א"ה, משמע דאחריך קונה מכח המקבל הראשון ולא מכח הנותן], אבל זה שלא קנה הוא, גם חבירו אינו יכול להקנות לו, אבל אילו א"ל זכה בעבור פלוני, ליכא מאן דפליג דזכין לאדם שלא בפניו. [וע"ע בנימוקי].

מט. ובשלוך.

פי' הר"ן בשיל ולא בשיל. [ושיעורו מבואר ברשב"א ובמאירי משיתבשל כמאכל בן דרוסאי עד שיתבשל כל צרכו]. ורש"י פי' מבושל יותר מדאי. [ואולי הוא כשנצטמק ורע לו. וצ"ת]. וז"ל התוס' רי"ד, פי', מבושל יקרא כל דבר שמתבשל עם תבלין, כגון בשר המתבשל עם כרוב או עם שאר ירקות, ושלוך יקרא כשנשלק לבדו בלא תבלין. [ויל"ע היכא שנתבשל בשר בפני"ע וכרוב בפני"ע ואח"כ בשלם יחד, אם חזר ע"ז להיות מבושל].

מט. ואע"פ שאין ראייה לדבר, זכר לדבר וכו'.

וביאר הר"ן דלאו ראייה גמורה היא, כדאמר במסקנא דבנדרים הלך אחר לשון בנ"א. והקשה במצפ"א, דא"כ למאי דס"ד דר' יאשיה סבר דהלך אחר לשון תורה, תקשי אמאי לא הוי ראייה גמורה. ותירץ, דהראב"ן בדיני כחל [סי' י"ז] חולק על רש"י [שפירש דכחל שבישלו היינו שצלאו, ומייתי ראייה מויבשלו את הפסח כמשפטו], לא דמי, דהתם כתב כמשפטו, ומורה על ויבשלו שהוא צלי, דזהו משפטו, אבל הכא מאי מוכח דהאי שבישלו היינו שצלאו, והו"ל למיתני לישנא דלא ליטעו ביה כלל. ולפי דבריו א"ש הא דקתני הכא דלאו ראייה גמורה היא, אף לפי הס"ד. וז"ל הריטב"א, והיינו דקאמר אע"פ שאין זה ראייה לדבר, דלית לן למיגמר לשון נדרים מלשון תורה, זכר הוא לדבר, שהכתוב מסייע ללשון מקומינו וכו', מיהו מעיקרא קא"ס דאפ"י ללשון תורה נמי לא הוי ראייה, כיון שבשאר דוכתי קרי מבושל למבושל בקדרה ממש.

מט. שנאמר ויבשלו את הפסח.

הגרע"א הקשה אמאי לא מייתי מקרא בתורה בפרשת ראה גבי פסח ובשלת ואכלת. וכ' הרש"ש ליישב, דאיתא בספרי שם שאע"פ שחייב על אכילתו כשהוא מבושל, מ"מ על בישולו אינו חייב, ולזאת א"ש דלא אמר הכתוב "וצלית", משום דהוה משמע דמצוה לצלותו, וא"כ אם היה מבושלו, היה עובר על לאו הבא מכלל עשה, והתורה לא רצתה לתת שום אזוהרה ע"ז, [אע"ג דמסתברא דהמבושל עובר משום ביטול העשה לאוכלו צלי, מיהו נפק"מ למי שאינו מחויב באכילתו דליכא אזהרה על בישולו, ועוד דאם

שייר כזית אולי לא מקרי ביטול. וצ"ת], לכן השתמשה בזה בלשון מושאל על גמרו של דבר, כמו כי בשל קציר [יואל ד', י"ג], וחז"ל השתמשו בו הרבה לכוונה זו, כמו בישול פירות וכו', אבל מהאי קרא דויבשלו את הפסח שפיר משתמע, דהוי מצי למיכתב ויצלו.

ובשלמי נדרים הביא שכבר הקשה כן בפרי תואר ביו"ד [סי' פ"ז] וכו' דהאי ובשלת ואכלת יכולני לתרץ דקאי אשאר קרבנות שהוזכרו למעלה מזה בסמוך, דכתיב וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר, ואמרו צאן לפסח ובקר לחגיגה, ונוכל לומר דובשלת אשאר קרבנות, ואינה מישר שייכי בהדי פסח דנאכל על השובע. [ועו"ש עוד בשלמי נדרים].

וז"ל החת"ס, והא דלא מייתי מקרא פ' ראה וכו', וגם על פי' רש"י בחומש [פ' ראה] יש להקשות, דמייתי דהאי ובשלת צלי הוא כמו ויבשלו את הפסח דיאשיהו, ומה צריך ראייה מקרא דנביאים. וצ"ל דהו"א בישול דתורה ממש, וגלי רחמנא בפסח דורות דלא בעינן צלי אש. [ולפ"ז פסח שעשו במדבר בשנה שניה, עדיין כדן פסח מצרים עשאוהו, דהתם אכתי לא גלי רחמנא, ואדרבה בפסח שני האמור שם כתיב צלי אש]. א"נ י"ל דבשלו אחר שכבר צלאו, וקמ"ל דאין הבישול מבוטל הצליה, עיין סוף פ' כל שעה, אמנם הכא כתיב ויבשלו את הפסח באש, משמע בודאי צלי אש ממש.

מט. דכו"ע בנדרים הלך אחר לשון בנ"א, מר כי אתריה ומר כי אתריה.

כ' המאירי [אמתני' דלקמן נא:], ולענין פסק, לפי מקומם דברו וכו', ואם היה לשון המקום חלוק בכך, הרי הוא ספק נדר ואסור בשניהם, ואינו לוקה על אחד מהן, ואם היו רוב בני העיר קורין לו כך ומיעוטן כך, אף זה ספק נדר ליאסר בשניהם, ואין הולכין בה אחר הרוב להתיר בשל מיעוט, אלא שלוקה על לשון הרוב ולא על לשון המיעוט.

מט. ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ.

ופי' הר"ן [וכ"כ רש"י בפ"י בתרא] כדי שלא יעקרו הפשתן לכך. וז"ל המאירי, לעולם יזהר אדם שלא לגרום שום נזק לחבירו במעשה או בדיבור, ולא עוד אלא שיהא נזהר שלא ללמד שום דבר שתהא גרמת פסידא מצויה בו למי שמכיר בו שאינו נזהר בכך, דרך הערה אמרו לוליבא דקרא וכו', ואמרו ע"ז ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ, כלומר שבידיעתם ילכו ללקוט בשדה אחר, ומשחיתין את הפשתן ואת הדלועין. [וצריך לחלק בין זה להי"א דב"ב [פט]: דאמר ריב"ז אוי לי אם אומר וכו' שמא ילמדו הרמאין, ומסיק אמרה מהאי קרא, כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם. וי"ל דההוא בדבר תורה כדפי' רשב"ם, ולא ימנע מד"ת משום האי חששא, משא"כ הכא].

ובפי' קמא פירש"י שאסור לומר להם שום דבר שיהנו ממנו, וכ' ע"ז תוס' דלא נהירא. [ואולי כוונת רש"י בעם הארץ כגון ההיא דפסחים [מט]: דאמר דמותר לקורעו כגו. ועיין בב"ב [ד]. דאסור לתן עצה לעכו"ם כדניאל שיעץ לנבוכדנצר, ולחד שינויא ה"ה לעבד רשע אע"פ שחייב במצוות]. והחת"ס פי' דטוב להסתיר מהם טיבותא דלוליבא, כדי שיתרחקו מגופא דקרא, ואם ידעו עמי הארץ טיבותא דלוליבא, שוב לא יבחנו ולא ישמעו ויאכלו גם גופא דקרא ויבואו לידי סכנה.

מט: כמאן מצלינן על קצירי ועל מריעי כמאן כר' יוסי.

כ' תוס' בר"ה [טז]. בשם ר"ת, דהיינו מה דמצלינן ארבנן שלא יחלו, אבל אקצירי ממש שיתרפאו, מצלינן אליבא דכו"ע, דמתי יחלו נגזר בר"ה [לרבנן דר' יוסי] מתי יתרפאו לא נגזר. עוד כ' דתפלת רבים שאני, דגזר דינם נקרע, וה"ה כי מצלי יחיד על חולה פלוני בהדי כל חולים. וז"ל המאירי כאן, אע"פ שאמרו כמאן מצלינן וכו', פירשוה בתפילת אחרים עליהם, ואף זו לדעתית בתפילה כללית לכולם, אבל תפילת עצמו, או אפי' תפילת אחרים על איזה פרט, לדעתית אף לרבנן כן.

מט: מתני' דלא כבלאי וכו'.

דהיינו רוי. מהרש"א בח"א.

מט: כדנפקת לשוקא מכסיא ביה, וכד נפיק רבי יהודה לצלויי הוה מיכסי ומצלי.

וכ' ע"ז הגריעב"ץ, עיין מש"כ בס"ד בהגהותיו ליו"ד סי' קפ"ב. [ולא מצאתי].
וז"ל הברכ"י שם בשם מהריק"ש, בגד שדרך ללבשו אנשים ונשים,
מותרים כולם ללבשו, ומייתי לה מסוגיין. וכן מבואר במהרש"א בח"א
[סוד"ה ברן]. ובדרכי תשובה שם [סקי"ג] הביא מתשובת מהריק"ש,
דאין להחמיר בזה אפ' חסידים ואנשי מעשה. [ולכאו' גם זה נפיק ליה
מסוגיין, דהא ר"י לא היה מחמיר בזה].

ופי' הר"ן דאילו לבבלאי דאכלי בהדי ריפתא, תבשיל מיקרי ואסור. וכ"כ
תוס' והרא"ש. ויל"ע היכא דאיכלע חד מבני בבל לא"י [או איפכא], ואוכל
כרגילותו במקום שיצא משם, אי דיינין נדרו כמקום שיצא משם או
כמקומו דהשתא, [דדמי קצת למש"כ הריטב"א בריש מכילתין, דלר' יוחנן
דכיניין לשון אומות הן, לא מהני אלא במקום שנוהגין לדבר כן].

מט: אמרה ההיא מטרוניתא לרב יהודה מורה ורוי.

לישנא דמורה ורוי שהוא קרוב למה שקראו אותו כל העולם מורי ורבי
לשבח, קראתו היא לגנאי, "מורה" כבן סורר ומורה שהוא זולל וסובא,